

SELETUSKIRI

Eesti seisukohad Euroopa Liidu programmide ja eelarve tulemuslikkuse raamistiku kohta eelarveperioodiks 2028-2034

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon avaldas 16. juulil 2025. a ettepaneku 2028–2034 Euroopa Liidu (edaspidi EL) pikaajalise eelarve kohta. Ettepaneku eesmärk on eelarvet põhjalikult ümber kujundada, et muuta see ühtlasemaks, paindlikumaks ja mõjusamaks. EL-i eelarve on keskne instrument poliitiliste prioriteetide elluviimiseks. Eelarveliste vahendite kasutamine peab olema läbipaistev, usaldusväärne ja kodanikele arusaadav, et tagada maksimaalne siseriiklik mõju, suurendades samaaegselt usaldusväärsust Euroopa institutsioonide vastu. Komisjoni hinnangul on praegune tulemuslikkuse¹ raamistik ajavahemikul 2021–2027 võimaldanud edusamme, kuid seda iseloomustab endiselt programmide vaheline killustatus, keerukas aruandlus ja märkimisväärne halduskoormus liikmesriikidele, rakenduspartneritele ja toetusesaajatele. Sellised puudujäägid raskendavad tervikliku ülevaate kujunemist eelarve tulemuslikkusest ning vähendavad tulemusteabe mõju poliitilises otsustusprotsessis.

Seisukohad hõlmavad 17. juulil 2025. a esitatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepanekut (EL) 2025/0545, millega kehtestatakse eelarvekulude jälgimise ja eelarve tulemuslikkuse raamistik ning muud liidu programmide ja tegevuste horisontaalsed normid. Eelnõu võetakse vastu EL-i seadusandlikus tavamenetluses.

Tulemusraamistiku määruse ettepaneku eesmärk on luua ühtne, lihtsam ja järjepidevam raamistik, mis vähendab halduskoormust, suurendab läbipaistvust ning tagab, et liidu eelarve rakendamine toimub kooskõlas tõhususe, tulemuslikkuse ja kestlikkuse põhimõtetega. Sellega toetatakse EL-i poliitiliste prioriteetide elluviimist ning luuakse kindlam alus eelarve mõjude hindamiseks ja tulemuste esitlemiseks kodanikele.

Ettepaneku põhieesmärgid on järgmised:

- Horisontaalsete põhimõtete ühtlustamine: tagada, et kõigis EL-i programmides rakendatakse järjepidevalt selliseid põhimõtteid nagu „ei kahjusta oluliselt“ (*do no significant harm - DNSH*) ja sooline võrdsus. See suurendab meetmete sidusust, vähendab toetusesaajate halduskoormust ning võimaldab paremini hinnata eelarve panust sotsiaalsete ja keskkonnanäesmärkide saavutamisse.
- Ühtse seire- ja hindamisraamistiku loomine: kehtestada eelarvekulude ja tulemuste jälgimise ühine metoodika standardiseeritud sekkumisvaldkondade ja näitajate alusel. See vähendab killustatust, võimaldab andmete koondamist EL-i tasandil ning parandab poliitikavaldkondade, sealhulgas kliima, bioloogilise mitmekesisuse, digipöörde ja

¹ Käesolevas dokumendis kasutatakse mõisteid „tulemuslikkuse raamistik“ ja „tulemusraamistik“ sünonüümidenä vaheldumisi, sest mõlemad viitavad sisuliselt Euroopa Komisjoni määruse ettepanekus sätestatud raamistikule. Seisukohtades kasutatakse ametlikku tõlget ja selle selgitavas tekstis loetavuse huvides lihtsamat sõnastust.

sotsiaalse kaasatuse mõjude hindamist. Tulemusnäitajate koguarv väheneb umbes 5000-lt 900-le.

- Aruandluse ja läbipaistvuse suurendamine: koondada tulemused ja rahastamisvõimalused ühtsesse iga-aastasesse aruandlusse ning teha need kättesaadavaks kasutajasõbraliku digitaalse portaali kaudu. See suurendab läbipaistvust, lihtsustab juurdepääsu rahastusele ning tugevdab kodanike, liikmesriikide ja sidusrühmade usaldust EL-i eelarve vastu.

Määruse rakendamisega taotletakse halduskoormuse ja -kulude vähendamist toetades samal ajal komisjoni laiemat eesmärki lihtsustada õigusraamistikku ning vähendada eelkõige väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (edaspidi VKE-d) halduskoormust. Kavandatav raamistik aitab vältida ressursi kyllustumist, parandada seost EL-i eelarve ja poliitiliste prioriteetide vahel ning tugevdada tulemuspõhist lähenemist.

Eesti seisukohad tuginevad eelkõige Vabariigi Valitsuses kinnitatud Eesti raamseisukohtadele 2028. aastal algavate Euroopa Liidu pikaajalise eelarve läbirääkimisteks ning ühtekuuluvuspoliitika tulevikuks, mis kinnitati Vabariigi Valitsuses 9. mail 2024. Selle kohaselt peame esmajärjekorras oluliseks vähendada fondide kyllustatust ja vältida nende vahelisi kattuvusi, kuna liiga suur fondide arv muudab toetuste rakendamise keerukaks ja suurendab nii liikmesriikide kui ka toetusesaajate halduskoormust. Toetuste süsteem peab olema selgem, sidusam ja arusaadavam. Samuti peame vajalikuks, et toetuste rakendamine oleks lihtsam ja paindlikum, vähendades kohustuslike jaotusreeglite hulka ning võimaldades paremini arvestada liikmesriikide ja piirkondade eripärasid ja strateegilisi vajadusi. Toetame tulemuspõhise rakendamise tugevdamist ühtekuuluvuspoliitika elluviimisel, kuid rõhutame, et see peab käima käsikäes halduskoormuse vähendamisega ja jätma liikmesriikidele vajaliku paindlikkuse ettenägematute muutustega kohanemiseks.

Seletuskirja on koostanud riigieelarve osakonna välisvahendite talituse nõunikud Demis Voss (demis.voss@fin.ee), Merlin Sepp (merlin.sepp@fin.ee) ja sama talituse juhataja Triin Tomingas (triin.tomingas@fin.ee). Seletuskirja on kooskõlastanud eelarvepoliitika asekancler Sven Kirsipuu (sven.kirsipuu@fin.ee).

2. Määruse ettepaneku sisu

I jaotis – Üldsätted (artiklid 1–3)

Jaotises sätestatakse eelarvekulude jälgimine ja eelarve tulemuslikkuse raamistik, sealhulgas reeglid, mis tagavad ühtse ja ühtlustatud lähenemisviisi horisontaalsete põhimõtete kohaldamisele vastavalt määruse (EL, Euratom) 2024/2509 artiklile 33. Nendeks on eelkõige põhimõtted „ei kahjusta oluliselt“ ja sooline võrdsus, mida rakendatakse kooskõlas sama määruse üldpõhimõtete ja säästlikkuse, tõhususe ja tulemuslikkuse tagamiseks. Lisaks kehtestatakse selles jaotises EL-i programmide ja meetmete tulemuslikkuse seire ja aruandluse eeskirjad, EL-i rahastamisportaali loomise kord, programmide ja meetmete hindamise reeglid ning muud horisontaalsed sätted, mida kohaldatakse kõigi EL-i programmide suhtes (nt teavitamine, teabevahetus, nähtavus).

II jaotis – Horisontaalsed põhimõtted (artiklid 4–7)

Jaotis käsitleb eelarve panust kliima- ja looduse mitmekesisuse eesmärkidesse ning kliima- ja keskkonnakulutuste sihtmäära koos selle saavutamise mehhanismidega (artikkel 4). Samuti sätestatakse põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ kohaldamine (artikkel 5), töö- ja tööhõivetingimuste järgimine, sotsiaalsete eesmärkidega arvestamine (artikkel 6) ning soolise võrdsuse põhimõtte rakendamine koos metoodika ja programmide loeteluga, mille puhul hinnatakse mõju soolistele aspektidele (artikkel 7).

III jaotis – Eelarvekulude jälgimine, tulemusraamistik, seire, aruandlus, hindamine ja läbipaistvus (artiklid 8–12)

Jaotises kehtestatakse eelarvekulude jälgimise ja tulemuslikkuse raamistik, mis tugineb etteantud sekkumisvaldkondade loetelule, nendele omistatud koefitsientidele ning väljund- ja tulemusnäitajatele (artikkel 8). Lisaks hõlmab jaotis seiret ja aruandlust eelarvest rahastatavate programmide üle (artikkel 9), komisjoni ja liikmesriikide hindamisi (artiklid 10 ja 11) ning ühtse veebiplatvormi loomist, mis koondab teabe eelarve täitmise, tulemuste, rahastamisvõimaluste ja toetusesaajate kohta (artikkel 12).

IV jaotis – Rakendamine (artiklid 13–17)

Jaotises sätestatakse horisontaalsete põhimõtete ja tulemuslikkuse seire kord liikmesriikide ning kolmandate riikide kavade puhul (artiklid 13–15). Samuti on siin kirjeldatud otsese täitmise erisused, näiteks soolise võrdsuse arvestamine hindamiskriteeriumides (artikkel 16), ning kaudse täitmise kord, et tagada vastavus finantsmääruse nõuetele (artikkel 17).

V jaotis – Teabevahetus, isikuandmete kaitse ja lõppsätted (artiklid 18–21)

Jaotis käsitleb EL-i toetusest teavitamist, selle nähtavust ja märgise kasutamist (artikkel 18), isikuandmete töötlemist kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega (artikkel 19), komisjoni volitusi võtta vastu delegeeritud õigusakte (artikkel 20) ning määruse jõustumist ja kohaldamist (artikkel 21).

3. Proportsionaalsus ja subsidiaarsus

Euroopa Komisjoni ettepaneku õiguslikuks aluseks on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 322 (lõige 1 punkt a). Ettepaneku eesmärk on parandada eelarvekulude jälgimise ja tulemuslikkuse reegleid, muutes need lihtsamaks, järjepidevamaks ja vähem koormavaks. Määrus kehtestab horisontaalsete põhimõtete ning seire- ja aruandlussätete ühtse kogumi, mis varasemalt olid hajutatud enam kui 50 erineva programmi vahel.

Nõustume eesmärkidega, mida soovitakse saavutada – oluliselt lihtsustada rakendamist liikmesriikide, rakendusüksuste, partnerriikide, toetuse saajate ja EL-i institutsioonide jaoks. Eesmärkide saavutamise võimalikkus esitatud ettepaneku sõnastuses on kaheldav, mis nõuab suurt tööd, et riigiplaani määrus² koos teiste fondimääruste ning käesoleva määrusega terviklikult koos toimiksid.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu (EL) 2025/0240, millega luuakse Euroopa Fond majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku perioodiks 2028–2034 ja muudetakse määrust (EL) 2023/955 ning määrust (EL, Euratom) 2024/2509 (COM(2025) 565)

4. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

Käesoleva määruse rakendamisega püütakse saavutada märkimisväärset halduskoormuse vähenemist ja tõhususe kasvu, mis võimaldab regulatiivseid kulusid oluliselt vähendada.

Määruse ettepanek taotleb Euroopa Komisjoni eelhinnangu kohaselt EL-i vahendite kasutust korraldavate asutuste, eelkõige liikmesriikide administratsioonide, otseste halduskulude vähenemist enam kui 600 miljoni euro võrra võrreldes perioodiga 2021–2027. Programmide konsolideerimine, väljund- ja tulemusnäitajate arvu vähendamine, seire ja aruandluse lihtsustamine ning ühtse teabeportaali loomine, mis koondab andmed eelarve tulemuslikkuse ja rahastamisvõimaluste kohta, aitab kaasa halduskoormuse ja -kulude vähendamisele ning suurendab eelarve kasutamise läbipaistvust. See toob kaasa otsese kasu toetusesaajatele – eelkõige ettevõtjatele, samuti liikmesriikidele, rakendusüksustele ja partnerriikidele – täites otseselt Euroopa Komisjoni õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi (REFIT) eesmärgi vähendada bürokraatiat ja sidusrühmade kulusid. Algatus on eriti tähtis VKE-de jaoks, kelle piiratud ressursid muudavad nad keerukate aruandlusnõuete suhtes ebaproportsionaalselt haavatavaks. Lihtsustatud raamistik toetab nende paremat ligipääsu EL-i rahastusele.

Lisaks seatakse määruse ettepanekus eesmärgiks halduskoormuse vähendamine vähemalt 25% võrra ELi eelarvest toetuse saajatele, liikmesriikidele, partnerriikidele, rakenduspartneritele ja ELi institutsioonidele, kusjuures eraldi rõhutatakse väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate halduskoormuse vähendamise vajadust, mille puhul on seatud sihiks 35% kärbe. Mõlemad sihid on poliitilised eesmärgid, sest määruse ettepanekus ei ole selgitatud, milliste muudatuste ja tegevuste tulemusel kavandatud halduskoormuse vähenemine toetuse saajate ja VKE-de puhul saavutatakse, millised meetmed seda toetavad või kuidas seda jälgitakse. Seetõttu on eesmärkide saavutamise võimalikkus esitatud ettepaneku sõnastuses kaheldav.

Mõju riigieelarvele

Kavandatav määrus on horisontaalse iseloomuga ega too kaasa uusi eraldiseisvaid kulukohustusi riigieelarvele. Rakendamine toimub EL-i eelarvest rahastatavate fondide eelarve ja halduskulude raames.

Liikmesriikidel võib siiski tekkida teatavaid ühekordseid kohandamiskulusid, mis on seotud seire- ja aruandlussüsteemide üleviimisega uuele ühtsele raamistikule. Need kulud on eeldatavalt ühekordsed, mis kaaluvad pikemas perspektiivis üles korduva kokkuhoiu, mis tulenevad nõuete lihtsustamisest. Täpsemat rahalist mõju saab siiski hinnata planeerimise käigus lähtuvalt rakendus- ja juhtimissüsteemi valikust.

5. Eesti seisukohad koos selgitustega

5.1 Toetame Euroopa Komisjoni ettepanekut luua liidu tasandil ühtne tulemuslikkuse raamistik Euroopa Liidu eelarve kasutuse jälgimiseks ja tulemuspõhiseks hindamiseks, mis toetaks Euroopa Liidu eelarve senisest tugevama sidumise ka liikmesriikide spetsiifiliste arenguvajaduste, strateegiliste eesmärkide ja tulemustega.

Toetame püüdlust ühtse eelarvekulude jälgimise ja tulemusraamistiku kaudu vältida ressursside killustumist, parandada seost EL-i eelarve ja poliitiliste prioriteetide vahel ning tugevdada tulemuspõhist lähenemist, ühtlustades horisontaalsed põhimõtted, seire- ja

hindamisraamistikud ning läbipaistvust suurendavad aruandluspõhimõtted. Seejuures tuleb tagada, et loodav ühtne tulemusraamistik vähendaks liikmesriikide, toetuse taotlejate ja toetuse saajate halduskoormust ning tooks kaasa lihtsustused – nii fondide planeerimisel kui rakendamisel.

Tulemusraamistik peab looma võimaluse EL-i eelarve kasutamisel liikmesriikide spetsiifiliste arenguvajadustega arvestamiseks ning andma liikmesriikidele võimaluse EL-i eelarve vahendite kasutusega seotud tulemuste määratlemiseks.

Fondide tulemuspõhine rakendamine peab võimaldama kohanemist ettenägematute asjaolude ja kriisidega ning võimaldama liikmesriikidel ja toetuse saajatel paindlikult elluviimisel olevates plaanides või projektides muudatusi teha. Samas tuleb tagada, et ühtekuuluvuspoliitika ei kaotaks oma põhifookust ehk keskendumist pikaajalistele eesmärkidele riigisiselt ja Euroopa-üleselt, arvestades sealjuures liikmesriikide vahelise koostöö vältimatut rolli nende eesmärkide tõhusas saavutamises. Tulemuspõhisuse juures tuleks arvestada taaste ja vastupidavusrahastu (RRF) elluviimisega seotud positiivseid ja negatiivseid kogemusi, mida järgmise eelarveperioodi planeerimisel ja rakendamisel silmas pidada.

5.2 Rõhutame, et uuendatud tulemuslikkuse raamistik peab vähendama koormust toetuse saajatele ja kogu administratsioonile.

Määruse ettepanek taotleb Euroopa Komisjoni eelhinnangu kohaselt EL-i vahendite kasutust korraldavate asutuste, eelkõige liikmesriikide administratsioonide, otseste halduskulude vähenemist enam kui 600 miljoni euro võrra võrreldes perioodiga 2021–2027, arvestades sealhulgas ka ühekordseid arenduskulusid. Kokkuhoid tuleneb peamiselt kolmest poliitikameetme rakendamisest – „ei kahjusta oluliselt“ (DNSH) põhimõtte rakendamise lihtsustamisest, seire- ja aruandlusnõuete ühtlustamisest ning mitme aruandlus- ja rahastusportali konsolideerimisest. Lisaks seatakse määruse ettepanekus eesmärgiks halduskoormuse vähendamine vähemalt 25% võrra EL-i eelarvest toetuse saajatele, liikmesriikidele, partnerriikidele, rakenduspartneritele ja EL-i institutsioonidele. Eraldi rõhutatakse VKE-de halduskoormuse vähendamise vajadust, mille puhul on seatud sihiks 35% kärbe. Mõlemad sihid on poliitilised eesmärgid, sest määruse ettepanekus ei ole selgitatud, milliste muudatuste ja tegevuste tulemusel kavandatud halduskoormuse vähenemine toetuse saajate ja VKE-de puhul saavutatakse. Samuti ei ole täpsustatud, millised meetmed seda toetavad või kuidas seda jälgitakse.

EL-i eelarvest antavate toetuste rakendamise ja aruandluse protsessid peavad olema kasutajasõbralikud ja sujuvad – nii toetuse saajate kui ka nende protsessidega seotud ametkondade jaoks. Erilist tähelepanu tuleb pöörata sellele, et ühe osapoole koormuse vähendamine ei tooks kaasa teise osapoole põhjendamatut koormuse suurenemist, eriti väiksemates organisatsioonides ja ettevõtetes. Eesti on varasemates seisukohtades rõhutanud vajadust siduda toetuste rakendamine proportsionaalse halduskoormusega ning tagada rakendamisel paindlikkus, et võimaldada tulemuste ümberkohandamist muutuv väliskeskkonnas. Oluline on vältida olukorda, kus näiline lihtsustamine või hiljem kehtestatavad alamaktid ja juhised toovad kaasa täiendava koormuse. Eelistada tuleb integreeritud aruandlust ning vältida dubleerimist ja haldusülesannete kasvu poliitikavaldkondade või fondide lõikes. Varasemast praktikast on näiteid, kus indikaatorid määratleti alles rakendamisetapis, põhjustades liikmesriikidele ja toetuse saajatele tagantjärele andmekogumise kohustuse – sellist lähenemist tuleb edaspidi vältida.

5.3 Rõhutame vajadust tagada Euroopa Liidu eelarve vahendite kasutamisel õiguskindlus ja -selgus kogu planeerimis- ja rakendusperioodi jooksul. Õiguslikult siduvad rahastamist mõjutavad põhimõtted ja kriteeriumid peavad olema sätestatud õigusaktides, mis liikmesriikidega läbi arutatakse. Vältida tuleb olukorda, kus uued kohustused eeldavad täiendavate andmestike, süsteemide loomist või andmete tagantjärele kogumist.

Tulemusraamistiku määrase rakendamine peab tuginema läbipaistvale ja prognoositavale raamistikule, kus kõik rakendamist suunavad nõuded – sealhulgas definitsioonid, näitajad, juhised ja meetodikad – on määratletud koostöös liikmesriikidega, üheselt mõistetavad ning teada enne kavade planeerimist ja elluviimist. Muu hulgas peavad need olema kooskõlas riigiplaani määrase ja selle lisadega ning teiste EL-i perioodi 2028–2034 fondide määrustega, tagamaks terviklik ja järjepidev õigusraamistik kogu eelarveperioodiks.

Kõigi nende protsesside osaliste ning EL-i eelarve võimalikult tulemusliku ja mõjusa kasutuse huvides tuleb muule eeltoodule lisaks tagada, et ka hindamise ja aruandlusega seotud kohustused oleksid varakult selged ning arvestaksid olemasolevat haldusvõimekust ja praktikas juba toimivaid infosüsteeme. Vältida tuleb olukorda, kus uued kohustused eeldavad täiendavate andmestike või süsteemide loomist või andmete tagantjärele kogumist.

Määrase ettepanek annab Euroopa Komisjonile ulatusliku delegeeritud volituse muuta või täiendada mitmeid olulisi rakendussätteid – nagu aruandluse nõuded, sekkumisvaldkonnad ja -koodid, kogutavad väljund- ja tulemusnäitajad, teavitamis- ja nähtavusreeglid ning elektroonilised teabesüsteemid. EL-i eelarve vahendite ratsionaalseks kavandamiseks ja kasutuseks, sh halduskoormuse vähendamiseks, on oluline, et sisuliselt oluliste ja EL-i eelarve kasutamise tulemuslikkust mõjutavate küsimuste määratlemine toimuks selge ja läbipaistva menetluse kaudu sh liikmesriikidega läbi rääkides, eelistatavalt määrase enda või rakendusakti tasandil. Olulisi küsimusi käsitlevad juhised tuleb samuti liikmesriikidega läbi arutada ja määrases oleva volitusnormi alusel konkreetse aktiga kehtestada. Liikmesriikidele peab jääma sisuline roll nende protsesside varases staadiumis kaasa rääkida, et kõik olulised eesmärgid ja rakendamist mõjutavad aspektid oleksid varakult teada ning ühises arutelus läbi räägitud. Nende muutmine ühepoolset planeerimise või rakendamise käigus võib ohtu seada õiguskindluse, põhjustada ebaproportsionaalset koormust ja vähendada kavade elluviimise tõhusust.

5.4 Peame oluliseks, et Euroopa Liidu eelarve kasutusega seotud sekkumisvaldkondade sisu ja ulatus ning ühiste väljund- ja tulemusnäitajate meetodikad on liikmesriikidega läbi arutatud. Näitajate hulk peab olema võimalikult väike ja nende detailsus põhjendatud, vastavuses poliitikavaldkondade eesmärkidega ning rakendatav võimalikult madala halduskoormusega.

Toetame ühiste väljund- ja tulemusnäitajate kasutamist, mis seovad EL-i eelarvekulud saavutatud tulemustega, võimaldavad ühtlustada seiret ning tagada andmete parem võrreldavus liikmesriikide lõikes. Samas peame oluliseks, et näitajate hulk ja detailsus oleksid põhjendatud, säiliks paindlikkus ning need oleksid kooskõlas poliitikavaldkondade eesmärkidega. Kasutatavad näitajad peavad olema asjakohased, arusaadavad, sisulised, lihtsasti mõõdetavad ja võimalikult vähe kattuvad, et vältida ebavajalikku halduskoormust.

Samuti tuleb tagada tulemusraamistikus esitatud sekkumisvaldkondade sisu ja ulatuse määratlemisel liikmesriikide kaasatus ja liikmesriikide vajadustega arvestamine, et

sekkumisvaldkondade loend oleks kooskõlas EL-i üleste ja liikmesriikide pikaajaliste rahastamisvajadustega ning võimaldaks eelarve kasutust läbipaistvalt ja arusaadavalt väljendada. Lisaks peame vajalikuks ühiste näitajate meetoodikad liikmesriikidega läbi arutada ja kokku leppida EL-i tasemel valdkondlikes või valdkonnaülestes töögruppides.

Rõhutame vajadust vältida ebaproportsionaalselt suurt arvu sekkumisvaldkondi ja näitajaid – määruse lisas I loetletud 543 sekkumisvaldkonda koos vastavate väljund- ja tulemusnäitajate ning nende alanäitajatega võib osutuda ülemäära keerukaks mitmefondiliste ja laiapõhjaliste kavade rakendamisel. Alanäitajate kasutamine suurendab oluliselt andmete kogumise ja aruandluse koormust, mistõttu nende kasutamine peab olema sisuliselt põhjendatud.

Määruse lisas sätestatud ühiste näitajate kõrval peab säilima võimalus tulemuste mõõtmiseks täiendavate väljund- ja tulemusnäitajate kasutamiseks, mis võimaldaks paremini arvestada valdkondade eripärasid, sekkumiste sisulist loogikat ja liikmesriigi konteksti. Eriti valdkondades nagu õiguskaitse, digitaristu või küberturvalisus ei pruugi määruse lisas loetletud näitajad olla sobivad või realistlikult rakendatavad. Lisaks tuleb tagada, et näitajate süsteem ei võimaldaks tuvastada liikmesriikide kriitilisi võimekusi ega avalikustada julgeoleku seisukohalt tundlikku teavet, sealhulgas küberturvalisuse ja siseturvalisuse valdkondades.

Näitajate määramisel tuleb tagada isikuandmete töötlemise õiguspärasus ning andmekaitsepõhimõtete järgimine, mistõttu tuleb süsteemi kujundamisel vältida ühtset ja jäika lähenemist. Arvestada tuleb ka sellega, et mõne meetme edukust ei ole võimalik ette tagada (nt teadus-arendustegevuse ja innovatsiooni tulemused või ESF määruse ettepaneku artiklis 4 toodud sotsiaalne innovatsioon), kuid uurimine, piloteerimine või testimine on vajalik. Oodatav tulemus ja seda kajastavad näitajad peavad olema sellistel puhkudel võimalik eraldi kokku leppida. Vältida tuleb rahastusotsuste sidumist tulemusnäitajatega, mis ei ole otseselt seotud rahastatavate tegevustega, õppides seejuures taaste- ja vastupidavusraha rakendamise kogemustest. Näitajate kasutamine ja seire peab toimuma proportsionaalselt ning halduskoormust suurendamata, lähtudes andmekaitse reeglitest, infosüsteemide ja projektide elluviijate tegelikest võimalustest.

5.5 Leiame, et tulemuslikkuse hindamine peab olema paindlik ning kohandatav erinevate valdkondade ja meetmete eripäradele. Liikmesriikidele peab jääma võimalus kavandada hindamised sisuliselt ja ajaliselt sobival viisil, lähtudes elluviimise loogikast ja tegelikust hindamisvajadusest.

Toetame sekkumiste asjakohasuse, tõhususe ja tulemuslikkuse hindamist, nagu sätestatud määruse artikli 11 eesmärgis. Samas rõhutame vajadust tagada liikmesriikidele piisav paindlikkus hindamiste ajastuse ja ulatuse määramisel. Arvestades kavade, meetmete ja tegevuste erinevat arengutempot, ei ole otstarbekas nõuda kogu kava vahehindamist ühtse tervikuna kindlaks määratud ajaks. Selline lähenemine ei pruugi tagada hinnangute sisulist asjakohasust ega kvaliteeti ning võib vähendada hindamistulemuste optimaalset kasutamist EL-i ja riikide eelarve kasutuse tulemuslikkuse suurendamiseks. Liikmesriikidele peab jääma võimalus kavandada hindamised sisuliselt ja ajaliselt sobival viisil, lähtudes elluviimise loogikast ja tegelikust hindamisvajadusest.

5.6 Toetame soolise võrdsuse põhimõtte rakendamist Euroopa Liidu eelarve elluviimisel ning tulemuslikkuse raamistikus, arvestades poliitikavaldkondade eripärasid ning proportsionaalsuse põhimõtet.

Peame vajalikuks, et Euroopa Komisjon töotaks nende põhimõtete järgimiseks välja selged ja üheselt mõistetavad juhised, mis toetavad rakendumist ning seiret. Need juhised peavad olema valmis hiljemalt rakendusperioodi alguseks. Eesti toetab soolise võrdsuse põhimõtte lõimimist EL-i eelarve elluviimisse. Vastavalt Eesti EL-i poliitika prioriteetidele 2025-2027 tuleb kõigis EL-i poliitikavaldkondades edendada võrdseid võimalusi ja soolist võrdsust. Samas rõhutame, et põhimõtete rakendamine ei tohi jääda üksnes deklaratiivseks, vaid peab olema sisuline, selge, vastavuses poliitikavaldkondade eripäradega ja läbima kõiki rakendamise tasandeid.

5.7 Toetame Euroopa Liidu rahastuse läbipaistvuse suurendamist ning kõikide rahastusvõimaluste, sealhulgas otseselt, kaudselt ja jagatud juhtimisega fondide kohta käiva informatsiooni kättesaadavuse parandamist. Liidu ülene ühtne portaal tuleb luua viisil, mis tagab selge ja kasutajasõbraliku juurdepääsu rahastusinfole, väldib dubleerimist olemasolevate infosüsteemidega ega suurenda liikmesriikide halduskoormust.

Peame oluliseks, et avalikkusel, taotlejatel ja teiste sihtrühmade esindajatel oleks lihtne ja selge juurdepääs EL-i rahastuse ja tulemuste infole, välja arvatud juhtudel, mil sellise teabe avalikustamisele kehtivad põhjendatud piirangud (nt julgeolekukaalutlused, ärisaladuse kaitse, delikaatsete isikuandmete kaitse).

Ettepaneku kohaselt on ühtse portaali loomine osa halduskoormuse vähendamise poliitikameetmetest. Selle kaudu koondatakse info eelarve täitmise, tulemuslikkuse, rahastamisvõimaluste, toetusesaajate ja projektikonkursside kohta ning tagatakse tsentraliseeritud juurdepääs ka nõustamis- ja tugiteenustele. Portaali toetab Euroopa andmestrategie ja põhimõtet, mille kohaselt esitatakse vajalikud andmed ühekordselt, pakkudes avatud, koostalitlusvõimelist ja masinloetavat andmeformaati. Mõjuhinnangus eelistatud poliitikavalik näeb ette portaali loomise, mis suunab kasutajaid vajadusel liikmesriikide portalidesse. Selle arenduse kogukuluks hinnatakse 10 miljonit eurot seitsmeaastase perioodi jooksul.

Samas vajab määruses täiendavat selgitamist ühtse portaali kontseptsioon – selle sihtrühmad, funktsioonid, sisu ja roll EL-i eelarve rakendamise ja hindamise süsteemis. Vajalik on anda täpne ülevaade, milliseid olemasolevaid veebilehti loodav portaali hakkab asendama või täiendama ja millised infosüsteemid või veebilehed portaaliga liidetakse. Portaali eesmärk ja kasutusulatus tuleb selgelt määratleda ning piiritleda, vältides dubleerimist olemasolevate infosüsteemide ja veebilehtedega. Oluline on tagada, et portaali rakendamine oleks proportsionaalne ega tooks kaasa täiendavat halduskoormust liikmesriikidele. Vajalik on määratleda etteulatuvalt ja võimalikult varakult andmete vahetamise süsteem Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide vahel, sealhulgas andmete vahetamise sagedus, ulatus ja detailsusaste, vältides üleliigsete andmete kogumist ja avalikustamist. Portaali võib toetada ka tulemusinfo kättesaadavust ja läbipaistvust, kuid selle arendus ja haldamine peavad jääma tehniliselt ja halduslikult jõukohaseks.

5.8 Toetame „ei kahjusta oluliselt“ (DNSH) põhimõtte arvestamist Euroopa Liidu eelarve vahendite sealhulgas rahastamisvahendite kasutamisel. Samas rõhutame vajadust tagada selle proportsionaalne ja selge kohaldamine erinevates poliitikavaldkondades, arvestades Euroopa Liidu eesmärke, liikmesriikide ja valdkondade eripära. Rahastamisotsuseid mõjutavad põhimõtted ja kriteeriumid tuleb kehtestada õigusaktides, mis arutatakse läbi liikmesriikidega. Eesti toetab määruse ettepanekut,

et kaitse- ja julgeolekupoliitika valdkonnas või kriisiolukordades ei ole DNSH põhimõtte kohaldamine alati asjakohane.

Toetame „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtte lõimimist EL-i eelarve elluviimisse. Sellised põhimõtted ja kriteeriumid tuleb kehtestada õigusaktides, mis arutatakse läbi liikmesriikidega. DNSH suunised peavad määrama ühetaolised kriteeriumid investeringutele ning selgelt defineerima keskkonnale olulise kahju vältimise tasemed. Juhendite koostamisel tuleb arvestada senist praktikat ning tagada piisav paindlikkus, arvestades poliitikavaldkondade sisulisi eripärasid ja liikmesriikide tegelikke võimalusi.

Arvesse tuleb võtta üleminekuks vajalikke tehnoloogiaid ja tegevusi ning toetada nende rakendamist. Näiteks valdkondades, kus ei ole veel olemas taastuvkütuseid kasutavaid seadmeid, ei ole põhjendatud välistada olemasolevate tehnoloogiliste lahenduste kasutamist, kui need põhjustavad võimalikult vähest keskkonnamõju.

DNSH põhimõtte rakendamine peab olema selge, sisuline ja proportsionaalne. Oleme seisukohal, et projekti tasemel tuleb üldiselt vältida DNSH-hindamist. Selle vajadus tuleb määratleda kriteeriumite ja piirmääradega, et vältida liigset halduskoormust väiksemate projektide puhul. Eesti toetab lihtsustatud lähenemist, nagu on kirjeldatud Sotsiaalse Kliimafondi DNSH juhistes, kus on selgelt eristatud investeringud, mille puhul DNSH põhimõtte järgimist eeldatakse, ja need, mille puhul on vajalik täiendav hindamine. Hindamine peab jääma paindlikuks, arvestades liikmesriikide ja investeringute eripärasid. Eesti toetab ettepanekut, et kaitse- ja julgeolekupoliitika valdkonnas või kriisiolukordades ei ole DNSH põhimõtte kohaldamine alati asjakohane.

Kuna perioodiks 2028–2034 DNSH juhised veel puuduvad, tuleb need koostada kiiresti ja tihedas koostöös liikmesriikidega, et võimaldada sisulist planeerimist.

Regulatsioon peab hõlmama ka selget DNSH kohaldatavust rahastamisvahendite osas. Arvestades nende teistsugust iseloomu võrreldes toetustega, tuleb DNSH hindamist lihtsustada. Senised juhised ei kajasta piisavalt selgelt rahastamisvahendite rakendamisel kohalduvat, mistõttu on vajalik tagada rakendusperioodil ühesugused ja võimalikult vähese tõlgendusruumiga tingimused.

6. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Arvamusi seisukohtade koostamiseks küsiti Haridus- ja Teadusministeeriumilt, Justiits- ja Digiministeeriumilt, Kaitseministeeriumilt, Kliimaministeeriumilt, Kultuuriministeeriumilt, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumilt, Siseministeeriumilt, Sotsiaalministeeriumilt, Välisministeeriumilt, Riigikantseleilt ja Riigi Tugiteenuste Keskuselt ning valdkondade partner- ja katusorganisatsioonidelt (vt allpool), kes kuuluvad ühtekuuluvus-, põllumajandus-, kalandus- ja siseturvalisusepoliitika fondide seirekomisjonide koosseisu.

Põhiline kaasamisprotsess toimus 1. septembrist kuni 26. novembrini 2025. a. Lisaks kolmele kirjaliku tagasiside andmise võimalusele toimus 8. oktoobril 2025. a veebiseminar, millest võttis osa 359 inimest sh partner- ja katusorganisatsioonidest. Infoseminaril tutvustati Euroopa Komisjoni EL-i pikaajalise eelarve ettepanekut, ülesehitust ja põhielemente, sh riigiplaaniga seonduvat. 15. oktoobril 2025. a toimus jätkuna samal teemal seminar koos seisukohtade aruteludega, millel osales 112 inimest sh partner- ja katusorganisatsioonidest.

Laekunud ettepanekutega on üldiselt arvestatud. Detailsed ettepanekud, mis puudutavad määruse ettepaneku sõnastust, mõisteid, sekkumiskode, tulemusnäitajaid jms, suunatakse sisendina vastava määruse töörühma tasandile arutamiseks.

Ühtekuuluvuspoliitika seirekomisjoni koosseisu kuuluvad valdkondade partner- ja katusorganisatsioonid:

- Eesti Ametiühingute Keskliit;
- Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit;
- Eesti Inimõiguste Keskus;
- Eesti Kaitse- ja Kosmosetööstuse Liit;
- Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda;
- Eesti Keskkonnaühenduste Koda;
- Eesti Linnade ja Valdade Liit;
- Eesti Noorteühenduste Liit;
- Eesti Puuetega Inimeste Koda;
- Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon;
- Eesti Teaduste Akadeemia;
- Eesti Tööandjate Keskliit;
- Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon;
- Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit;
- Lastekaitse Liit;
- Rektorate Nõukogu;
- Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik;
- Vabaühenduste Liit.

„Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027” seirekomisjoni koosseisu kuuluvad valdkondade partner- ja katusorganisatsioonid:

- Eesti Aiandusliit
- Eesti Erametsaliit
- Eesti Keskkonnaühenduste Koda
- Eesti Külaliikumine Kodukant
- Eesti Leader Liit
- Eesti Lihaveisekasvatajate Selts
- Eesti Linnade ja Valdade Liit
- Eesti Maaturism
- Eesti Maaülikool
- Eesti Mesinduskogu
- Eesti Noortalunikud
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
- Eesti Toiduainetööstuse Liit
- Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon
- Eestimaa Talupidajate Keskliit
- Maaelu Edendamise Sihtasutus
- Mahepõllumajanduse Koostöökoogu
- Organic Estonia esindaja

- Piimatootjate ühistu SCE E-Piim
- Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet

„Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi 2021- 2027 rakenduskava“ seirekomisjoni koosseisu kuuluvad valdkondade partner- ja katusorganisatsioonid:

- Eesti Kalaliit
- Eesti Kalurite Liit
- Eesti Kaugpüüdjate Liit
- Eesti Keskkonnaühenduste Koda
- Eesti Maaülikool
- Eesti Maaülikool
- Eesti Vesiviljelejate Liit
- Hiiukala
- Keskkonnaamet
- Keskkonnainvesteeringute Keskus
- Maaelu Edendamise Sihtasutus
- Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu
- Põllumajandus- ja Toiduamet
- Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet
- Tallinna Tehnikaülikool
- Tartu Ülikool
- Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi kalanduse teabekeskus

Euroopa Liidu siseturvalisuspoliitika fondide seirekomisjoni koosseisu kuuluvad katusorganisatsioonid:

- Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda;
- Eesti Keskkonnaühenduste Koda;
- Eesti Linnade ja Valdade Liit;
- Eesti Puuetega Inimeste Koda;
- Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik;
- Vabaühenduste Liit.